

פנינים יקרים אמרות טהורות והדרכות ישרות שנשמעו מפי מורן רבינו ראש הישיבה שליט"א

בשמות מור רבינו ראש הישיבה שליט"א

פרשת ויצא תשפ"ב

פרשת ויצא תשפ"ג
גליון ה'

פרשת ויצא תשפ"ב - בעת הבאטע בענין מה דס"ל לרבן גמליאל תפילת ערבית חובה

ויצא יעקב באר שבע וילך חרנה (כח. ע). איתא בגמרא (חולין דף צא:) אמר רבי עקיבא, שאלתי את רבן גמליאל ואת רבי יהושע באיטליז של אימאום, שהלכו ליקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל, כתיב ויזרח לו השמש, וכי שמש לו לבד זרחה והלא לכל העולם זרחה, אמר רבי יצחק שמש הבאה בעבורו זרחה בעבורו (- שמש ששקעה עבורו, בעבה, קודם זמנה, זרחה עתה בעבורו קודם זמנה), דכתיב ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, וכתיב ויפגע במקום, כי מטא לחוץ אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי, כד יהיב דעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא מיד ויפגע במקום, כד צלי בעי למיהדר אמר הקדוש ברוך הוא צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה, מיד בא השמש ע"כ. והקשה בחתם סופר (בפרשתן ד"ה בחולין [הראשון]) וז"ל (א) למה דווקא כשהלכו ליקח בהמה למשתה. (ב) ולמה דווקא רבן גמליאל לרבי יהושע. (ג) גם צריך ליישב הלשון 'על מקום שהתפללו בו אבותי' מיותר, ובקיצור הוא ליה למימר 'על מקום שנעקד אבי' או 'על הר המוריה', עכ"ל. ותירץ על דרך הדרוש ע"פ מה דאיתא בגמרא (ברכות דף כז:) אמר רב יהודה אמר שמואל תפלת ערבית, רבן גמליאל אומר חובה, רבי יהושע אומר רשות, ע"כ (וכן הוא במעשה בגמרא שם), וה"נ רבן גמליאל ורבי יהושע אזלי בזה לשיטתייהו בענין תפילת ערבית חובה או רשות, ועי"ש בפנים הספר כל הפלפול.

לגבי תפילת ערבית, שהרי מכיון שאומרים לו שלא אמרו קריאת שמע הרי משמע דגם לא התפללו תפילת ערבית, ותרצו בכמה וכמה אופנים. ושמעתי לתרץ בענין זה דרבן גמליאל לשיטתו דס"ל תפילת ערבית חובה, וס"ל עוד כי תפילת השליח ציבור מוציא ידי חובתו את כל אלו שנאנסו ולא התפללו, ואף עם שבשדות שלא שמעו תפילתו, וכדאיתא בענין חזרת הש"ץ בגמרא (ראש השנה דף לה.) אמר רב אחא בר עוריא אמר רבי שמעון חסידא פוטור היה רבן גמליאל אפילו עם שבשדות, ע"כ. והנה פסק הרמב"ם (הל' תפילה פ"ט ה"ט) ואינו חוזר להתפלל בקול רם ערבית לפי שאין תפילת ערבית חובה, לפיכך לא יברך ברכות לבטלה שאין כאן אדם שנתחייב בהם כדי להוציא ידי חובתו, עכ"ל. ונפסק להלכה בטור (או"ח סי' רלז) ובשלחן ערוך (שם), ולפי הנ"ל שפיר ניחא דלדעת רבן גמליאל דס"ל תפילת ערבית חובה, היה הש"ץ חוזר תפילתו א"כ שפיר יצאו בניו של רבן גמליאל ידי חובתם תפילת ערבית, לשיטתו דס"ל לרבן גמליאל דמוציא יד"ח אף לעם שבשדות, ולכן לא שאלו, משא"כ קריאת שמע בזה היה הנדון האם לקרוא או לא, ומיושב שפיר מה ששאלו אותו רק על קר"ש.

אמרו לו לא קרינו את שמע אמר להם אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות, ע"כ, והקשו המפרשים (עיין בצ"ח ברכות דף כו; ד"ה ואמנם) למה לא שאלו את רבן גמליאל

ויש להוסיף עוד פרפרת נאה מה ששמעתי בענין מה דאתי רבן גמליאל לשיטתו דס"ל תפילת ערבית חובה, דהנה איתא במשנה (ברכות דף ב.) מעשה ובאו בניו מבית המשתה

פרשת ויצא תשפ"ב - סעודת חקל תפוחין האיך היה מותר ליעקב להשתמש באבני מזבח

ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו (כח. יא), איתא בילקוט שמעוני (רמז קיט) לקח יעקב י"ב אבנים מאבני המזבח שנעקד עליו יצחק אביו ושם אותם מראשותיו בא המקום להודיעו שעתידין לעמוד ממנו י"ב שבטים ונעשו כלן אבן אחת להודיענו שכולם עתידין להיות גוי אחד בארץ, ע"כ, וכן הוא בפרקי דרבי אליעזר (פרק לה), והובא ברמב"ן (פסוק יח), ובחזקוני (פסוק א). והקשה בעל המגן אברהם בספרו על התורה זית רענן (בריש הפרשה) האיך נשתמש יעקב באבני המזבח הרי אסורים בהנאה, והוסיף שם דאין לומר שאברהם בנה את המזבח רק לפי שעה ואח"כ ביטל קדושתו דהרי זה הוא המזבח שהקריב עליו נח קרבנות כשיצא מן התיבה.

זכאי שהיה יושב בצילו של היכל ודורש כל היום כולו, וכן מצינו עוד בגמרא (מגילה דף כו:) ההוא בי כנישתא דיהודאי רומאי (- שבאו יהודים מרומי למחוזא, ועשו להם בית כנסת), דהוה פתיח להווא אידרונא (- שהיה פתוח לחדר), דהוה מחית (- שהיה מונח) ביה מת, והוה בעו כהני למיעל לצלויי התם (- ורצו הכהנים להכנס להתפלל באותו בי כנישתא, ולא יכלו מפני טומאת המת, שנכנסת לבית הכנסת דרך הפתח). אתו אמרו

או מפני שנשתמש בו או מפני שהיה קדושה לזמן, מכל מקום כיון שנשתמשו באבנים אלו להקדש אסור להשתמש בו להדיוט.

תירוציו של בעל העין רענן

ובעץ רענן תירץ הענין בב' אופנים: א. כיון שנתנו סביב ראשו להגן מן החיות מקרי שלא כדרך הנאתן ושרי וכמבואר בגמרא (פסחים דף כו.) אמרו עליו על רבן יוחנן בן

אף אם אינו מועל - יש איסור השתמשות

ויש להקשות בזה עוד על פי המבואר בתוספתא (מגילה פ"ב ה"י) כלי גבוה עד שלא נשתמש בהן גבוה רשאי להשתמש בהן הדיוט, משנשתמש בהן גבוה אין רשאי להשתמש בהן הדיוט, וכן הוא בתוספתא (מנחות פ"ט ה"י), וכן נפסק ברמב"ם (הלכות בית הבחירה פ"א ה"כ), וא"כ אף אם אין בו מעילה לפי שכבר יצא לחולין

האבנים באופן מחודש, אשר לפי דבריו יחדיו יהיו תמים ב' המהלכים דלא פליגי, וז"ל שהניח מלמטה אבן אחד להניח ראשו עליו וסביב אותו האבן הניח הרבה אבנים בגובה מג' צדדים עד שנעשו ג' דפנות כמין מרוב שיש דף א' מלמטה וג' דפנות מצדדין, עכ"ל, ולפי"ז נמצא שאף שהניח ראשו על האבן, מכל מקום היה בו גם ענין פיקוח נפש. וכפירוש זה הוא בדרשות חתם סופר (דף שצ"ח ג, משנת תקצ"ז).

ובסימא דמילתן יש לציין מה דאיתא בספר שפתי צדיק בפרשתינו (אות ז) וז"ל ותמוה האיך היה מותר לישן עליהם, אלא שהיה נהרס ולא ידע יעקב שהם מהמזבחה, וחידוש מי ומי יוכל להרוס מזבח כזה, יותר נראה דכמו שהיה פלא משמים שנתאחו ונעשו אבן אחת כן נסבב מהשמים שנהרס כדי שישן הצדיק עליהם שע"י שינת צדיק היה ד' ניצב עליו, ועל ידי זה המשיך השראת שכינתו יתב"ש על המזבח, וזהו עיקר פעולת מזבח כדאיתא קרבן לשון קירוב, עכ"ל.

האבנים מראשותיו, יש מפרשים שהניחם תחת ראשו ממש ושכב עליהם, ויש שפירשו שעשאם כמין מרוב סביב ראשו להגן עליו מפני החיות, ועל פי זה יש להקשות על תירוצו הראשון של הזית רענן דלכאורה לפי ב' הפירושים נשתמש יעקב באבנים כדרך הנאתן, שהרי דרכו של אבנים לשמש כמחיצה להגן, וכן הדרך הוא לשכב עליו. וזכר בתירוץ הב' יש לדון בו דאזלא רק כדעה שעשאו כמין מרוב סביב ראשו, ולא שכב עליהם, דאם הניח אותם מתחת לראשו, כיון שראשו על האבנים הרי הוא מגולה לכל חיות המדבר ואינם שומרים אותו, ואין כאן היתר דפיקוח נפש.

חידוש המהרש"א והחתם סופר בענין שימת האבנים

ונראה ליישב תירוץ הב' דאזלא כב' הפירושים, על פי מה שביאר המהרש"א (חולין דף צא, חידושי אגרות, ד"ה על) ענין שימת

ליה לרבא, אמר להו דלו תיבותרא (- הגביהו את הארון), אותבה (- והניחו אותו בפתח שיחצוץ בפני הטומאה), אמנם במקו"א ביאר ההיתר באופן אחר, וכמ"ש בספרו מגן אברהם (סי' קנד סק"ד) וז"ל ובמגילה אמרינן דמותר להניח התיבה תוך החלון לסתום אותו שלא תכנס הטומאה בבית הכנסת, ואף על גב דהוי תשמיש של חול, וצ"ל כיון שאין משתמש בו כלום, דמה לי שמונח כאן או כאן, עכ"ל. ב. עוד תירץ כי היה בזה משום פיקוח נפש שהרי נתיירא מן החיות ולכן לא חשש לאיסור מועל בהקדש, אמנם סיים על תירוץ זה ודחק אטו לא היו לו אבנים אחרות.

הקושיות על תירוציו - על פי המפרשים איך הניח יעקב את האבנים מראשותיו

ויש לדון בב' התירוצים בהקדם מה שנחלקו המפרשים (עיי' במרחי"ד"ה וישם מראשותיו עשאן, ובגור אריה ד"ה כמין) האיך הניח יעקב אבינו את

פרשת ויצא תשפ"ב - סעודתא דעתיקא קדישא בירור המנהג האך לומר בקריאת התורה 'יששכר' או 'ישכר'

ותקרא שמו יששכר (ל' י"ח). הנה רבו המנהגים האיך לקרות את השם יששכר ובהרכה קהילות קוראים אותו ישכר, אך אאזמו"ר זיע"א נהג לקרותו בשני שינים וכמו שנכתב בספר תורה, ובוודאי שאין להרהר אחר רבו, ומכיון שנהגו לומר 'יששכר' יש לנהוג כן בתמימות, מכל מקום עדיין מצינו הענין והשבח לעמוד על דעת רבו, ובכך נדבר בקוצר אמרים בצדדי מנהג זה.

עוד טעם נאמר בו בספר מקור חיים להחיות יאיר (סי' קמא) וז"ל נוהגים החזנים שאין קוראין בשם יששכר רק שיי"ן אחת, וי"ל רמז שצריך לחלק שכר תורתו עם זבולון אחיו כדברי רז"ל על שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך עכ"ל. ובאבן עזרא (שמות א' ג) וברד"ק (דברי הימים א' ט"ז כ"ד) כתבו שעפ"י כללי הדקדוק יש לקרות יששכר רק בשין אחת, (וכ"כ בספר שלחן הקריאה בשם הרמ"ה).

עוד מנהגים שונים בענין זה

מנהג אחר איתא בספר קרבן העני (פרשת פנחס ד"ה שמעת) הביא בשם הגה"ק העטרת צבי מזידטשוב זצ"ל שנהג לקרות עד פרשת פנחס בשני שינים ומכאן ואילך בשין אחת. ונתן טעם לזה ע"פ דברי המדרש שכאשר קרא יששכר לבנו יוב לא הוטב השם בעיני יעקב, ונתן לו יששכר שיי"ן אחת משמו ולכן נקרא 'ישוב' (הוא כעין דברי דעת זקנים מבעלי התוספות ומדבר קדמות לחיד"א הנ"ל), ומכיון שעד פרשת פנחס לא מצאנו שם ישוב לכן קוראים 'יששכר' בב' שיני"ן. (וע"ע בליקוטי מהרי"ח סדר קריאת התורה דשבת).

מנהג נוסף בענין זה הוא בספר מנהגי חתם סופר (פ"ה אות כ"ב) וז"ל הנהיג לקרות שם יששכר בפעם הראשון שני שינים, אבל משם ואילך בכל התורה כולה רק אחד שיי"ן כדי לכסות טעם הראשון, כי שכר שכרתיך ורק בפעם הראשון שע"כ צריך להודיע שמו נקרא בשני שינים עכ"ל. וכן הוא בספרו תורת משה (בפרשתן ד"ה יששכר), וע"ע בספר דברי שאול להגרי"ש נתנון זצ"ל, בפרשתן שכתב כי בשנת תרס"ז הורה לעשות כן.

מקור אמירת יששכר בשני שינים

מקורות נאמנים למנהג אאזמו"ר זיע"א הוא בחומש היכל הברכה להרה"ק מקאמרנא זיע"א (פ"ל פסוק יח ד"ה יששכר) שכתב וז"ל יששכר קורין בשני שיני"ן והקורא ישכר פי דוברי שקר כי מחמת דגישות השין קורין בשני שינים מדין דגש, ואין צריך לכפול השין אלא קורין יששכר (הראשון בשו"א והשני בקמץ) והקורא יששכר שניהם בקמץ לא משתבש ואין כאן קרי וכתוב, אלא המדקדקים בודו מליבם לקרות רק אחד שיי"ן עכ"ל. ובשו"ת בצל החכמה (ח"ו סי' ד) כתב ששמע שכן נהג הרה"ק בעל הבני יששכר זיע"א לקרות תמיד בשני שיני"ן, ואפשר שזה מקור הסיבה מפני מה נהג כן אאזמו"ר זיע"א.

טעם לאמירתו בשין אחת

ועל פי פשוט מובן מנהג זה שפיר - שהרי כך כתוב בתורה, אמנם מצאנו כבר לראשונים

לקבלת העלון באימייל: KOLHACHUTZER@GMAIL.COM
להארות והערות: נא להשאיר הודעה במספר המערכת:
079-520-5294